ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 14ης Απριλίου 2005 *

Στην υπόθεση C-519/03,

με αντικείμενο προσφυγή του άρθρου 226 ΕΚ λόγω παραβάσεως, που ασκήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2003,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον D. Martin, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου, εκπροσωπουμένου από τον S. Schreiner, επικουρούμενο από τον H. Dupong, avocat,

καθού,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Borg Barthet (εισηγητή), προεδρεύοντα του τρίτου τμήματος, J.-P. Puissochet, S. von Bahr, U. Lõhmus και A. Ó Caoimh, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. Tizzano
γραμματέας: M.-F. Contet, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 24ης Νοεμβρίου 2004,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 18ης Ιανουαρίου 2005,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με την προσφυγή της, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ζητεί από το Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, θεσπίζοντας τα άρθρα 7, παράγραφος 2, και 19, πέμπτο εδάφιο, του νόμου της

12ης Φεβρουαρίου 1999, για την καθιέρωση γονικής άδειας και άδειας για οικογενειακούς λόγους (στο εξής: νόμος του 1999), ο οποίος εισήχθη στη λουξεμβουργιανή έννομη τάξη με το άρθρο XXIV του νόμου της 12ης Φεβρουαρίου 1999, σχετικά με την εφαρμογή σχεδίου εθνικής δράσης για την απασχόληση για το έτος 1998 (*Mémorial* A 1999, σ. 190), άρθρα τα οποία αφορούν αντιστοίχως

— την υποκατάσταση της γονικής άδειας από την άδεια μητρότητας και

— την ημερομηνία μετά την οποία χορηγείται ατομικό δικαίωμα γονικής άδειας,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη ρήτρα 2, παράγραφος 1, της συμφωνίας-πλαισίου για τη γονική άδεια (στο εξής: συμφωνία-πλαίσιο) που έχει επισυναφθεί στην οδηγία 96/34/ΕΚ του Συμβουλίου, της 3ης Ιουνίου 1996, σχετικά με τη συμφωνία-πλαίσιο για τη γονική άδεια που συνήφθη από την UNICE, τη CEEP και τη CES (ΕΕ L 145, σ. 4).

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση

2 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 96/34 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη έπρεπε να θέσουν σε ισχύ τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που είναι απαραίτητες για να συμμορφωθούν προς την οδηγία το αργότερο στις 3 Ιουνίου 1998.

3 Η ρήτρα 2, παράγραφος 1, της συμφωνίας-πλαισίου έχει ως εξής:

«Δυνάμει της παρούσας συμφωνίας, με την επιφύλαξη της ρήτρας 2, παράγραφος 2, χορηγείται ατομικό δικαίωμα γονικής άδειας στους εργαζόμενους, άνδρες και γυναίκες, λόγω γέννησης ή υιοθεσίας παιδιού, ώστε να μπορέσουν να ασχοληθούν με το παιδί αυτό, τουλάχιστον επί τρεις μήνες, μέχρι μιας ορισμένης ηλικίας, η οποία μπορεί να φθάσει μέχρι τα 8 έτη και προσδιορίζεται από τα κράτη μέλη ή/και τους κοινωνικούς εταίρους.»

Η εθνική κανονιστική ρύθμιση

4 Το άρθρο 7, παράγραφος 2, του νόμου του 1999 έχει ως εξής:

«Σε περίπτωση που, κατά τη διάρκεια της γονικής άδειας, θεμελιώνεται, λόγω της γέννησης ή υιοθεσίας τέκνου, δικαίωμα για άδεια μητρότητας ή υιοθεσίας αντιστοίχως, η άδεια αυτή υποκαθιστά τη γονική άδεια η οποία τερματίζεται.»

5 Το άρθρο 19, πέμπτο εδάφιο, του ίδιου νόμου προβλέπει τα εξής:

«Τις διατάξεις του κεφαλαίου 1 περί γονικής άδειας μπορούν να επικαλούνται οι γονείς των παιδιών που έχουν γεννηθεί μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1998 ή των οποίων η διαδικασία υιοθεσίας έχει ξεκινήσει ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου μετά την ημερομηνία αυτή.»

6 Το άρθρο 10, έκτο εδάφιο, του νόμου του 1999, ως έχει κατόπιν της εκδόσεως του νόμου της 21ης Νοεμβρίου 2002, ο οποίος αφορά, μεταξύ άλλων, τροποποίηση του νόμου της 12ης Φεβρουαρίου 1999 για την καθιέρωση γονικής άδειας και άδειας για οικογενειακούς λόγους (*Mémorial* A 2002, σ. 3098, στο εξής: νόμος του 2002), έχει ως εξής:

«Η οριστική εκ μέρους του εθνικού ταμείου οικογενειακών παροχών απόρριψη της αιτήσεως χορηγήσεως της προβλεπόμενης στο άρθρο 8 αποζημιώσεως δεν προδικάζει την ενδεχόμενη χορήγηση γονικής άδειας από τον εργοδότη υπό τους όρους της οδηγίας 96/34 [...]»

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

7 Με έγγραφο της 16ης Μαΐου 2001, που υπέχει θέση εγγράφου οχλήσεως, η Επιτροπή ενημέρωσε το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου ότι, κατά την άποψή της, τα άρθρα 7, παράγραφος 2, και 19, πέμπτο εδάφιο, του νόμου του 1999 δεν ήταν σύμφωνα με την οδηγία 96/34.

8 Η Κυβέρνηση του Λουξεμβούργου απάντησε στο εν λόγω έγγραφο οχλήσεως με έγγραφο της 26ης Ιουλίου 2001, με το οποίο αμφισβήτησε την προσαπτόμενη παράβαση.

9 Στις 13 Νοεμβρίου 2002, η Επιτροπή απηύθυνε στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου αιτιολογημένη γνώμη με την οποία διαπίστωσε ότι ο νόμος του 1999 εξακολουθούσε να είναι αντίθετος με το κοινοτικό δίκαιο, όσον αφορά την υποκατάσταση της γονικής άδειας από την άδεια μητρότητας και την ημερομηνία

μετά την οποία χορηγείται ατομικό δικαίωμα γονικής άδειας. Με την αιτιολογημένη αυτή γνώμη, η Επιτροπή κάλεσε το εν λόγω κράτος μέλος να λάβει τα αναγκαία μέτρα για να συμμορφωθεί προς αυτή εντός δύο μηνών από της κοινοποιήσεώς της.

10 Στις 19 Μαΐου 2003, οι λουξεμβουργιανές αρχές κοινοποίησαν στην Επιτροπή τον νόμο του 2002. Κατά τη νομική υπηρεσία της Επιτροπής, η Επιτροπή δεν είχε λάβει την ως άνω κοινοποίηση όταν άσκησε την παρούσα προσφυγή.

11 Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή, η οποία δεν διέθετε καμία άλλη πληροφορία σχετική με τη συμβατότητα των εν λόγω εθνικών διατάξεων προς την οδηγία 96/34, αποφάσισε να ασκήσει την παρούσα προσφυγή.

Επί της προσφυγής

Επί του παραδεκτού

Επιχειρήματα των διαδίκων

12 Η Κυβέρνηση του Λουξεμβούργου προβάλλει το απαράδεκτο της προσφυγής, υποστηρίζοντας ότι στερείται αντικειμένου, καθότι το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου θεράπευσε την προσαπτόμενη παράβαση τροποποιώντας τον νόμο του 1999 με τον νόμο του 2002, ήτοι πριν από τη λήξη της προθεσμίας των δύο μηνών που είχε ταχθεί με την αιτιολογημένη γνώμη.

13 Η εν λόγω κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η προσφυγή είναι επίσης απαράδεκτη για τον λόγο ότι η Επιτροπή στήριξε το δικόγραφό της σε εσφαλμένες υποθέσεις, εφόσον δεν έλαβε υπόψη την απάντηση της Κυβερνήσεως του Λουξεμβούργου στην αιτιολογημένη γνώμη, την οποία έχασαν οι υπηρεσίες του εν λόγω οργάνου.

14 Με το υπόμνημά του απαντήσεως, το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου προσθέτει ότι η προθεσμία των δύο μηνών που του είχε ταχθεί με την αιτιολογημένη γνώμη για να συμμορφώσει την εθνική του νομοθεσία με την οδηγία 96/34 δεν συνιστά εύλογη προθεσμία, καθότι ήταν αδύνατο να προβεί στις νομοθετικές τροποποιήσεις που απαιτούσε η Επιτροπή σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα.

15 Η Επιτροπή λυπάται κατ' αρχάς διότι η απάντηση στην αιτιολογημένη γνώμη που απέστειλε το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, στις 13 Ιουνίου 2003, στην επίτροπο Άννα Διαμαντοπούλου δεν διαβιβάστηκε στη Γενική Γραμματεία του οργάνου που θα μπορούσε να την αποστείλει στη νομική του υπηρεσία.

16 Η Επιτροπή υπενθυμίζει, ακολούθως, τη νομολογία του Δικαστηρίου κατά την οποία η ύπαρξη παραβάσεως πρέπει να εκτιμάται σε συνάρτηση με την κατάσταση του κράτους μέλους, όπως αυτή είχε κατά τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας. Η νομολογία αυτή επιβεβαιώνει το δικαίωμα της Επιτροπής να εμμείνει στην προσφυγή της στην περίπτωση που η παράβαση θεραπευθεί μετά τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας (βλ., κατ' αυτή την έννοια, απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2002, C-152/00, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2002, σ. I-6973, σκέψη 15). Το δικαίωμα αυτό υφίσταται κατά μείζονα λόγο στην περίπτωση που η παράβαση δεν τερματίστηκε μετά τη λήξη της εν λόγω προθεσμίας.

17 Τέλος, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι το γεγονός ότι δεν έλαβε υπόψη την απάντηση των λουξεμβουργιανών αρχών στην αιτιολογημένη γνώμη δεν ασκεί επιρροή στο

παραδεκτό της προσφυγής και δεν συνιστά προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας (βλ., κατ' αυτή την έννοια, απόφαση της 19ης Μαΐου 1998, C-3/96, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, Συλλογή 1998, σ. I-3031, σκέψη 20).

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

18 Κατά πάγια νομολογία, η ύπαρξη παραβάσεως πρέπει να εκτιμάται σε συνάρτηση με την κατάσταση του κράτους μέλους, όπως αυτή είχε κατά τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 4ης Ιουλίου 2002, C-173/01, Επιτροπή κατά Ελλάδας, Συλλογή 2002, σ. I-6129, σκέψη 7, και της 10ης Απριλίου 2003, C-114/02, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2003, σ. I-3783, σκέψη 9).

19 Κατά πάγια επίσης νομολογία, εξακολουθεί να υφίσταται συμφέρον της Επιτροπής να ασκήσει προσφυγή δυνάμει του άρθρου 226 ΕΚ ακόμη και όταν η προσαπτόμενη παράβαση έχει εξαφανιστεί μετά τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας (βλ., κατ' αυτή την έννοια, απόφαση της 21ης Ιουνίου 1988, 283/86, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλογή 1988, σ. 3271, σκέψη 6).

20 Κατ' αρχάς, εν προκειμένω, το ζήτημα αν ο νόμος του 2002 είχε θεραπεύσει την προσαπτόμενη παράβαση πριν από τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας και αν, ως εκ τούτου, η προσφυγή είχε καταστεί άνευ αντικειμένου πριν από την άσκησή της πρέπει να εξεταστεί στο πλαίσιο της εξετάσεως του βασίμου της προσφυγής.

21 Ακολούθως, το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου δεν μπορεί να στηριχθεί στο γεγονός ότι δεν ελήφθη υπόψη η απάντησή του στην αιτιολογημένη γνώμη ούτε στο ότι η απάντηση αυτή διαβιβάστηκε με καθυστέρηση στη Γενική Γραμματεία της Επιτροπής, για να δικαιολογήσει την ένσταση απαραδέκτου που προβάλλει κατά

της προσφυγής. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι δεν ασκεί επιρροή το αν ελήφθη υπόψη η απάντηση προς την αιτιολογημένη γνώμη. Συναφώς, με τη σκέψη 20 της προπαρατεθείσας αποφάσεώς του Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, το Δικαστήριο έκρινε ότι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι η ένδικη διαδικασία ξεκίνησε με προσφυγή της Επιτροπής που δεν λαμβάνει υπόψη ενδεχόμενα νέα στοιχεία, πραγματικής ή νομικής φύσεως, που είχε προβάλει το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος με την απάντησή του στην αιτιολογημένη γνώμη, τα δικαιώματα άμυνας του εν λόγω κράτους δεν θίγονται εξ αυτού.

22 Τέλος, όσον αφορά την ένσταση που αντλείται από την ανεπάρκεια της προθεσμίας των δύο μηνών που τάχθηκε στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου με την αιτιολογημένη γνώμη, ο ισχυρισμός αυτός προβλήθηκε το πρώτον με το υπόμνημα ανταπαντήσεως και δεν στηρίζεται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά τη διαδικασία.

23 Κατά συνέπεια, η ένσταση αυτή είναι απαράδεκτη.

24 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η προσφυγή της Επιτροπής είναι παραδεκτή.

Επί του βασίμου της προσφυγής

Επί της πρώτης αιτιάσεως

— Επιχειρήματα των διαδίκων

25 Με την πρώτη της αιτίαση, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το άρθρο 7, παράγραφος 2, του νόμου του 1999, κατά το οποίο το δικαίωμα χορηγήσεως άδειας μητρότητας που γεννάται ενόσω διαρκεί γονική άδεια υποκαθιστά την τελευταία, η οποία

πρέπει ως εκ τούτου να τερματιστεί, δεν συνάδει με τη ρήτρα 2, παράγραφος 1, της συμφωνίας-πλαισίου, στο μέτρο που το εν λόγω άρθρο 7, παράγραφος 2, προβλέπει ότι η γονική άδεια πρέπει υποχρεωτικά να λήξει εφόσον ξεκινά άδεια μητρότητας, χωρίς να παρέχεται στη γυναίκα η δυνατότητα να μεταφέρει το μέρος της άδειας που δεν μπόρεσε να χρησιμοποιήσει.

26 Κατά την Επιτροπή, η γονική άδεια διακρίνεται από την άδεια μητρότητας και εξυπηρετεί διαφορετικό σκοπό από την τελευταία. Η γυναίκα της οποίας η άδεια μητρότητας ξεκίνησε ενόσω τελούσε σε γονική άδεια πρέπει να έχει δικαίωμα, λαμβανομένου υπόψη του αυτοτελούς δικαιώματος λήψεως γονικής άδειας τουλάχιστον τριών μηνών που αντλεί από τη ρήτρα 2, παράγραφος 1, της συμφωνίας-πλαισίου, να μεταφέρει το μέρος της γονικής άδειας που δεν μπόρεσε να χρησιμοποιήσει λόγω της άδειας μητρότητας.

27 Στηριζόμενη στην αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, η Επιτροπή καταλήγει ότι, δεδομένου ότι το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου αποφάσισε να χορηγήσει πλήρη γονική άδεια έξι μηνών ή γονική άδεια δώδεκα μηνών σε συνδυασμό με εργασία με μειωμένο ωράριο, πρέπει επίσης να χορηγεί γονική άδεια ίσης διάρκειας σε όλα τα πρόσωπα που εμπίπτουν στο ratione personae πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 96/34 και, ως εκ τούτου, δεν έχει την ευχέρεια, ελλείψει αντικειμενικής δικαιολογίας, να διαφοροποιήσει την αντιμετώπισή τους.

28 Η Κυβέρνηση του Λουξεμβούργου ισχυρίζεται ότι η προβαλλόμενη παράβαση της συμφωνίας-πλαισίου συντρέχει μόνο σε εξαιρετικά σπάνιες περιπτώσεις. Δεδομένου ότι το άρθρο 3, παράγραφος 4, του νόμου του 1999 επιτάσσει ότι ένας από τους γονείς λαμβάνει τη γονική άδεια αμέσως μετά την άδεια μητρότητας και ότι, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, η μητέρα λαμβάνει την άδεια αυτή, δεν είναι δυνατό, από βιολογικής απόψεως, να διακοπεί η γονική της άδεια από άδεια μητρότητας χορηγούμενη λόγω άλλης εγκυμοσύνης.

29 Η εν λόγω κυβέρνηση δέχεται ότι αν, αντιθέτως, ζητούσε ο πατέρας τη χορήγηση γονικής άδειας μετά τη λήξη της άδειας μητρότητας της μητέρας, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο εγκυμοσύνης κατά τη διάρκεια της γονικής άδειας που θα ελάμβανε ενδεχομένως η μητέρα μεταγενέστερα, οπότε θα χορηγούνταν άδεια μητρότητας που θα έθετε πρόωρα τέλος στη γονική άδεια.

30 Το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου ισχυρίζεται ότι θεράπευσε εντούτοις την ενδεχόμενη παράβαση, θεσπίζοντας, πριν από τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας, τον νόμο του 2002 με τον οποίο τροποποιήθηκε το κείμενο του άρθρου 10 του νόμου του 1999. Το έκτο εδάφιο του άρθρου αυτού προβλέπει συγκεκριμένα ότι «η οριστική εκ μέρους του εθνικού ταμείου οικογενειακών παροχών απόρριψη της αιτήσεως χορηγήσεως της προβλεπομένης από το άρθρο 8 αποζημιώσεως δεν προδικάζει την ενδεχόμενη χορήγηση γονικής άδειας από τον εργοδότη υπό του όρους της οδηγίας 96/34 [...]».

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

31 Με τη ρήτρα 2, παράγραφος 1, της συμφωνίας-πλαισίου, χορηγείται ατομικό δικαίωμα γονικής άδειας διάρκειας τριών τουλάχιστον μηνών σε άνδρες και γυναίκες εργαζομένους.

32 Δυνάμει του σημείου 9 των γενικών εκτιμήσεων της εν λόγω συμφωνίας-πλαισίου, η γονική άδεια διακρίνεται από την άδεια μητρότητας. Η γονική άδεια χορηγείται στους γονείς για να μπορούν να ασχοληθούν με το παιδί τους. Η άδεια αυτή μπορεί να ληφθεί μέχρι ορισμένη ηλικία του παιδιού, η οποία μπορεί να φθάσει μέχρι τα οκτώ έτη. Με την άδεια μητρότητας επιδιώκεται διαφορετικός σκοπός. Αποβλέπει στην προστασία της βιολογικής καταστάσεως της γυναίκας και των ιδιαίτερων σχέσεων μεταξύ αυτής και του παιδιού της κατά τη διάρκεια της περιόδου που

έπεται της εγκυμοσύνης και του τοκετού, κατά τρόπο ώστε να μη διαταράσσονται οι σχέσεις αυτές από τη σώρευση των βαρών που προκύπτουν από την ταυτόχρονη άσκηση επαγγέλματος (βλ., κατ' αυτή την έννοια, απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2001, C-366/99, Griesmar, Συλλογή 2001, σ. I-9383, σκέψη 43).

33 Συνεπώς, κάθε γονέας έχει δικαίωμα σε γονική άδεια ελάχιστης διάρκειας τριών μηνών η οποία δεν μπορεί να μειωθεί εφόσον διακοπεί από άλλη άδεια επιδιώκουσα διαφορετικό σκοπό από αυτόν της γονικής άδειας, όπως η άδεια μητρότητας. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι άδεια χορηγούμενη βάσει του κοινοτικού δικαίου δεν μπορεί να θίξει το δικαίωμα λήψεως άλλης άδειας χορηγούμενης βάσει του δικαίου αυτού. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο, με την απόφαση της 18ης Μαρτίου 2004, C-342/01, Merino Gómez (Συλλογή 2004, σ. I-2605, σκέψη 41), έκρινε ότι η χορήγηση άδειας μητρότητας δεν μπορεί να θίξει το δικαίωμα λήψεως πλήρους ετήσιας άδειας.

34 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, επιτάσσοντας τον υποχρεωτικό τερματισμό της γονικής άδειας, εφόσον αυτή διακόπτεται από άδεια μητρότητας ή άδειας υιοθεσίας, χωρίς να παρέχει στον γονέα τη δυνατότητα να μεταφέρει το μέρος της εν λόγω άδειας που δεν μπόρεσε να χρησιμοποιήσει, δεν εξασφάλισε για όλους τους γονείς γονική άδεια ελάχιστης διάρκειας τριών μηνών. Επομένως, το εν λόγω κράτος μέλος παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία 96/34.

35 Το συμπέρασμα αυτό δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση από το γεγονός ότι υφίσταται μικρό ενδεχόμενο πρόωρου τερματισμού της γονικής άδειας λόγω άδειας μητρότητας ή υιοθεσίας. Συγκεκριμένα, το γεγονός αυτό δεν ασκεί επιρροή στο υποστατό της προσαπτόμενης παραβάσεως, αλλά στο περιεχόμενό της και μόνον. Συναφώς, με τη σκέψη 14 της αποφάσεως της 27ης Νοεμβρίου 1990, C-209/88, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 1990, σ. I-4313), το Δικαστήριο έκρινε ότι η μη τήρηση υποχρεώσεως επιβαλλομένης από κανόνα του κοινοτικού δικαίου συνιστά αφ' εαυτής παράβαση και ότι το ενδεχόμενο η εν λόγω παράβαση να μην έχει αρνητικές συνέπειες δεν ασκεί επιρροή.

36 Ωστόσο, πρέπει να εξεταστεί αν οι τροποποιήσεις που επέφερε ο νόμος του 2002 στον νόμο του 1999 έθεσαν τέρμα στην εν λόγω παράβαση.

37 Με τις τελευταίες αυτές τροποποιήσεις εισήχθη στον νόμο του 1999 νέα διατύπωση του άρθρου 10 και, ειδικότερα, προστέθηκε ένα έκτο εδάφιο στο άρθρο αυτό. Η διάταξη αυτή όμως δεν παρέχει δικαίωμα γονικής άδειας, αλλά προβλέπει απλώς τη δυνατότητα του εργοδότη να χορηγήσει την άδεια αυτή κατά διακριτική ευχέρεια.

38 Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το άρθρο 10, έκτο εδάφιο, του νόμου του 1999 δεν έθεσε τέρμα στην προσαπτόμενη παράβαση που απορρέει από το άρθρο 7, παράγραφος 2, του νόμου αυτού.

39 Κατά συνέπεια, η πρώτη αιτίαση που προβάλλει η Επιτροπή προς στήριξη της προσφυγής της πρέπει να θεωρηθεί βάσιμη.

Επί της δεύτερης αιτιάσεως

— Επιχειρήματα των διαδίκων

40 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το άρθρο 19, πέμπτο εδάφιο, του νόμου του 1999, το οποίο προβλέπει ότι δικαίωμα γονικής άδειας θεμελιώνουν μόνον οι γονείς των τέκνων που έχουν γεννηθεί μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1998 ή η διαδικασία υιοθεσίας των οποίων έχει ξεκινήσει ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου μετά την ημερομηνία αυτή, είναι αντίθετο προς την οδηγία 96/34.

41 Κατά την άποψη της Επιτροπής, η οδηγία αυτή επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να αναγνωρίσουν το δικαίωμα γονικής άδειας στους γονείς όλων των ανηλίκων ορισμένης ηλικίας, η οποία μπορεί να φθάσει μέχρι τα οκτώ έτη, και την οποία το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου όρισε στα πέντε έτη, ανεξαρτήτως του αν γεννήθηκαν πριν ή μετά τις 3 Ιουνίου 1998, προθεσμία που τάσσει η εν λόγω οδηγία για τη μεταφορά της στην εσωτερική έννομη τάξη.

42 Η Επιτροπή εκτιμά ότι το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, απαιτώντας να έχουν γεννηθεί τα τέκνα μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1998 ή η διαδικασία υιοθεσίας να έχει ξεκινήσει ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου μετά την ημερομηνία αυτή, με τη μεταφορά της οδηγίας 96/34 στην εσωτερική έννομη τάξη, εξαρτά το πλεονέκτημα της γονικής άδειας από πρόσθετη μη επιτρεπόμενη από την οδηγία 96/34 προϋπόθεση.

43 Η Κυβέρνηση του Λουξεμβούργου απαντά, αφενός, ότι το δικαίωμα γονικής άδειας θεμελιώνεται με τη γέννηση ή υιοθεσία τέκνου, γεγονότα τα οποία, για να θεμελιώσουν δικαίωμα γονικής άδειας, πρέπει να συμβούν μετά τη θέση σε ισχύ της οδηγίας 96/34 στο οικείο κράτος μέλος.

44 Αφετέρου, η εν λόγω κυβέρνηση εκτιμά ότι η ερμηνεία της Επιτροπής συνεπάγεται την αναδρομική εφαρμογή της οδηγίας 96/34. Υπενθυμίζει τη νομολογία του Δικαστηρίου κατά την οποία τα κοινοτικά μέτρα δεν έχουν αναδρομικό αποτέλεσμα εκτός αν, εξαιρετικώς, προκύπτει σαφώς από το γράμμα τους ή από τη γενική οικονομία τους ότι αυτή ήταν η πρόθεση του κοινοτικού νομοθέτη. Αυτό δεν ισχύει εν προκειμένω, εφόσον τα κράτη μέλη είχαν, αντιθέτως, προβλέψει τη σταδιακή θέσπιση των διατάξεων της οδηγίας αυτής στην εσωτερική έννομη τάξη.

45 Επιπλέον, το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου ισχυρίζεται ότι η προσαπτόμενη παράβαση τερματίστηκε με την προσθήκη στον νόμο του 1999 του έκτου εδαφίου του νέου άρθρου 10.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

46 Πρέπει να υπομνησθεί ότι η ρήτρα 2, παράγραφος 1, της συμφωνίας-πλαισίου παρέχει στους εργαζομένους ατομικό δικαίωμα γονικής άδειας ώστε να μπορέσουν να ασχοληθούν με το παιδί τους και η άδεια αυτή μπορεί να χορηγηθεί μέχρι ορισμένης ηλικίας, η οποία μπορεί να φθάσει μέχρι τα 8 έτη και προσδιορίζεται από τα κράτη μέλη. Σύμφωνα με τη λουξεμβουργιανή κανονιστική ρύθμιση, η άδεια αυτή μπορεί να χορηγηθεί μέχρι το παιδί να φθάσει την ηλικία των πέντε ετών.

47 Συνεπώς, το δικαίωμα γονικής άδειας χορηγείται δυνάμει της οδηγίας 96/34 σε όλους τους γονείς που έχουν παιδιά ηλικίας μικρότερης από συγκεκριμένο όριο. Εφόσον η οδηγία αυτή προβλέπει ότι το δικαίωμα γονικής άδειας υφίσταται για ορισμένο χρονικό διάστημα, μέχρι το παιδί να φθάσει στην ηλικία που έχει ορίσει το οικείο κράτος μέλος, το ζήτημα αν το παιδί έχει γεννηθεί πριν ή μετά την προθεσμία που έχει ταχθεί για τη μεταφορά της οδηγίας αυτής στην εσωτερική έννομη τάξη δεν ασκεί συναφώς επιρροή. Το δικαίωμα γονικής άδειας δεν συνδέεται με τη γέννηση ή την υιοθεσία του παιδιού, γεγονότα που, λόγω του χρονικού σημείου που επέρχονται, θεωρείται ότι θεμελιώνουν το δικαίωμα λήψεως της άδειας αυτής. Ασφαλώς, το κείμενο της συμφωνίας-πλαισίου προβλέπει ότι το δικαίωμα γονικής άδειας χορηγείται «λόγω της γέννησης ή της υιοθέτησης» ενός παιδιού, αλλά η διατύπωση αυτή απλώς αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι η χορήγηση της γονικής άδειας εξαρτάται από το αν το παιδί έχει γεννηθεί η υιοθετηθεί. Αυτό δεν σημαίνει ότι, για να θεμελιωθεί δικαίωμα γονικής άδειας, η γέννηση ή η υιοθεσία του παιδιού πρέπει να έχει συμβεί μετά τη θέση σε ισχύ της εν λόγω οδηγίας στο οικείο κράτος μέλος.

48 Επιβάλλοντας την απαίτηση το τέκνο για το οποίο χορηγείται γονική άδεια να έχει γεννηθεί μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1998 ή η διαδικασία για την υιοθέτηση του παιδιού αυτού να έχει ξεκινήσει μετά από την ημερομηνία αυτή, το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου απέκλεισε από τους γονείς των οποίων τα τέκνα είχαν γεννηθεί ή υιοθετηθεί πριν από την ημερομηνία αυτή, αλλά δεν είχαν φθάσει την ηλικία των

πέντε ετών όταν τέθηκε σε ισχύ ο νόμος του 1999, τη δυνατότητα να επωφεληθούν του δικαιώματος αυτού. Αυτός ο τρόπος εφαρμογής της οδηγίας 96/34 είναι αντίθετος προς τον σκοπό της, που συνίσταται στη χορήγηση δικαιώματος γονικής άδειας στους γονείς των οποίων τα τέκνα δεν έχουν ακόμη φθάσει σε συγκεκριμένη ηλικία. Ως εκ τούτου, το εν λόγω κράτος μέλος εξαρτά την άσκηση του προβλεπόμενου από την εν λόγω οδηγία δικαιώματος γονικής άδειας από πρόσθετη μη επιτρεπόμενη από την οδηγία προϋπόθεση.

49 Όπως ορθώς επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας, με το σημείο 73 των προτάσεών του, η ανάλυση αυτή ουδόλως προσδίδει αναδρομικό αποτέλεσμα στην οδηγία 96/34. Πρόκειται απλώς για άμεση εφαρμογή της στις καταστάσεις που έχουν δημιουργηθεί πριν από τη θέση της σε ισχύ (βλ., κατ' αυτή την έννοια, απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2002, C-162/00, Pokrzeptowicz-Meyer, Συλλογή 2002, σ. I-1049, σκέψη 50).

50 Όσον αφορά το επιχείρημα του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου ότι έθεσε τέρμα στην παράβαση με την προσθήκη του έκτου εδαφίου του νέου άρθρου 10 στον νόμο του 1999, πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο αυτό δεν παρέχει δικαίωμα γονικής άδειας, αλλά προβλέπει απλώς τη δυνατότητα του εργοδότη να χορηγήσει στον εργαζόμενο γονική άδεια. Υπό τις συνθήκες αυτές, η εν λόγω διάταξη δεν έθεσε τέρμα στην προσαπτόμενη παράβαση.

51 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι η δεύτερη αιτίαση που προέβαλε η Επιτροπή προς στήριξη της προσφυγής της είναι επίσης βάσιμη.

52 Κατά συνέπεια, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, προβλέποντας ότι το δικαίωμα άδειας μητρότητας ή υιοθεσίας που γεννάται κατά τη διάρκεια γονικής άδειας υποκαθιστά την άδεια αυτή, η οποία πρέπει ως εκ τούτου να τερματιστεί, χωρίς να παρέχει στον γονέα τη δυνατότητα να μεταφέρει το μέρος της γονικής άδειας που δεν μπόρεσε να χρησιμοποιήσει, και

περιορίζοντας τη χορήγηση γονικής άδειας στους γονείς των οποίων τα τέκνα έχουν γεννηθεί μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1998 ή η διαδικασία υιοθεσίας των οποίων ξεκίνησε μετά την ημερομηνία αυτή, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία 96/34.

Επί των δικαστικών εξόδων

53 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρξε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε την καταδίκη του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου στα δικαστικά έξοδα και το τελευταίο ηττήθηκε, επιβάλλεται να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφασίζει:

1) **Το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, προβλέποντας ότι το δικαίωμα άδειας μητρότητας ή υιοθεσίας που γεννάται κατά τη διάρκεια γονικής άδειας υποκαθίσταται στην άδεια αυτή, η οποία πρέπει ως εκ τούτου να τερματιστεί, χωρίς να παρέχει στον γονέα τη δυνατότητα να μεταφέρει το μέρος της γονικής άδειας που δεν μπόρεσε να χρησιμοποιήσει, και περιορίζοντας τη χορήγηση γονικής άδειας στους γονείς των οποίων τα τέκνα έχουν γεννηθεί μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1998 ή η διαδικασία υιοθεσίας των οποίων ξεκίνησε μετά την ημερομηνία αυτή, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία 96/34/ΕΚ του Συμβουλίου, της 3ης Ιουνίου 1996, σχετικά με τη συμφωνία-πλαίσιο για τη γονική άδεια, που συνήφθη από την UNICE, τη CEEP και τη CES.**

2) **Καταδικάζει το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου στα δικαστικά έξοδα.**

(υπογραφές)